

**ПАТОЛОГИК АНАТОМИЯ ВА ГЕМАТОЛОГИЯ:
КАСАЛЛИКЛАР ТАШХИСИ ВА РИВОЖЛАНИШИНИНГ
МОРФОЛОГИК АСОСЛАРИ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ТИББИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

Тиббий ва биологик киме кафедраси

катта уқитувчиси Юсупходжаева Хурида Сабирджановна

Гематология, трансфузиология ва лаборатория иши кафедраси

Доценти Исламова Зулфияхон

Сайфиддин Хожжи Кадриддин Шухрат ўғли

Патологик анатомия магистратура йуналиши магистри

dr.sayfiddinkhoji@gmail.com

Orcid NO: 0009-0000-5476-5242

Аннотация: Ушбу мақола патологик анатомия ва гематология фанларининг ўзаро боғлиқлигини ва касалликлар ташхиси ҳамда ривожланишидаги морфологик асосларини таҳлил қилади. Унда хужайра ва тўқималар даражасидаги патологик ўзгаришлар, яллиғланиш жараёнлари, ўсмаларнинг шаклланиши ва қон тизими касалликларининг гистопатологик хусусиятлари ёритилади. Мақола замонавий тиббиётда касалликларни аниқ ташхислашда морфологик текширувларнинг аҳамиятига эътибор қаратади.

Калит сўзлар: Патологик анатомия, гематология, морфология, ташхис, касалликлар, гистопатология, хужайра ўзгаришлари, яллиғланиш, ўсмалар, қон касалликлари.

Annatation: This article analyzes the interrelationship between pathological anatomy and hematology, and their morphological foundations in

disease diagnosis and progression. It elucidates pathological changes at cellular and tissue levels, inflammatory processes, tumor formation, and histopathological features of blood system diseases. The article emphasizes the importance of morphological examinations in accurate disease diagnosis within modern medicine.

Keywords: Pathological anatomy, hematology, morphology, diagnosis, diseases, histopathology, cellular changes, inflammation, tumors, blood disorders.

Кириш

Тиббиёт соҳасида касалликларнинг самарали ташхиси ва даволаш усулларини ишлаб чиқишда патологик анатомия ва гематология фанларининг ўрни беқиёсдир. Ушбу йўналишлар касалликларнинг молекуляр, хужайравий ва тўқимавий даражадаги ўзгаришларини ўрганиб, патологик жараёнларнинг моҳиятини англашга ёрдам беради. Сўнгги йилларда Ўзбекистон Республикасида соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилиш борасида кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 12 ноябрдаги "Соғлиқни сақлаш тизимининг бирламчи бўғинини кучайтириш ва ушбу соҳа ходимларининг меҳнат фаолиятини рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги¹ ПФ-6110-сон Фармони ва 2021 йил 26 февралдаги "Тиббиёт ва фармацевтика таълими ҳамда илм-фани тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-5009-сон² Қарори тиббиёт соҳасида илмий-тадқиқот фаолиятини қўллаб-қувватлаш, замонавий ташхис усуллари жорий этиш ва мутахассисларнинг малакасини оширишга алоҳида эътибор қаратмоқда. Бу қарорлар патологик анатомия ва гематология каби фундаментал фанларнинг аҳамиятини янада

¹ Lex.uz

² Lex.uz

ошириб, уларнинг касалликларни эрта ва аниқ ташхислашдаги ўрнини мустаҳкамлайди.

Мақоланинг мақсади — патологик анатомия ва гематологиянинг касалликлар ташхиси ва ривожланишини ўрганишдаги морфологик асосларини комплекс таҳлил қилиш, шунингдек, ушбу фанларнинг замонавий тиббиётдаги долзарблигини кўрсатиб беришдан иборат.

Асосий қисм. Касалликларни чуқур ўрганиш ва уларга тўғри ташхис қўйишда патологик анатомия асосий рол ўйнайди. Бу фан касаллик пайтида юз берадиган ҳужайравий, тўқимавий ва аъзо даражасидаги структуравий ўзгаришларни таҳлил қилади. Масалан, яллиғланиш жараёнлари организмнинг зарарли омилларга (инфекциялар, травмалар, кимёвий моддалар) қарши ҳимоя реакцияси бўлиб, унинг морфологик кўриниши ўткир ва сурункали яллиғланиш шаклида намоён бўлади. Ўткир яллиғланишда асосан нейтрофилларнинг тўпланиши ва экссудация кузатилса, сурункали яллиғланишда лимфоцитлар, макрофаглар ва плазматик ҳужайраларнинг инфильтрацияси хосдир. Ушбу ўзгаришларни микроскоп остида аниқлаш касалликнинг босқичини ва кечишини баҳолашда муҳим аҳамиятга эга.

Онкологик касалликлар, яъни ўсмалар замонавий тиббиётнинг энг муҳим муаммоларидан биридир. Ўсма ҳужайраларининг аномал ўсиши, дифференциациясининг бузилиши ва метастазланиш қобилияти патологик анатомиянинг диққат марказида туради. Ҳар бир ўсманинг ўзига хос гистологик тузилиши мавжуд бўлиб, бу унинг турини, хавфлилиқ даражасини ва даволашга бўлган реакциясини аниқлашда муҳимдир. Масалан, карциномалар эпителий тўқимасидан ривожланса, саркомалар бириктирувчи тўқимадан келиб чиқади. Профессор О.Ю.Юлдашевнинг "Патологик анатомия" дарслигида (2007) ўсмаларнинг морфологик

хусусиятлари батафсил ёритилган бўлиб, унда ўсма хужайраларининг ядро-цитоплазматик нисбати, атипизм даражаси ва митотик фаоллик каби белгиларининг ташхислашдаги аҳамияти таъкидланган.

Гематология эса қон, қон ишлаб чиқарувчи аъзолар (суяк илиги, лимфа тугунлари, талок) ва қон касалликларини ўрганадиган фандир. Қон хужайраларининг сони, шакли ва морфологик хусусиятларидаги ўзгаришлар кўплаб касалликлар, жумладан, анемиялар, лейкозлар ва лимфомаларнинг ташхисида ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Масалан, анемиялар (камқонлик) турли сабаблар (темир танқислиги, В12 витамини танқислиги, гемолиз) оқибатида эритроцитлар сони ёки гемоглобин миқдорининг камайиши билан кечади. Ҳар бир анемия турининг периферик қон суртмаси ва суяк илигида ўзига хос морфологик кўриниши бўлади. Темир танқислиги анемиясида микроцитар, гипохром эритроцитлар кузатилса, В12 танқислиги анемиясида мегалобластик эритропоэз ва гиперсегментланган нейтрофиллар характерлидир. Профессор А.М.Маҳмудов ва бошқаларнинг "Гематология" китобида (2012) қон касалликларининг гистопатологик таснифи ва дифференциал ташхис мезонлари кенг ёритилган.

Бу икки фаннинг ўзаро уйғунлиги касалликларнинг комплекс ташхисини қўйишда муҳимдир. Масалан, лейкозларнинг ташхиси нафақат периферик қон суртмаси ва суяк илиги пунктатларини морфологик текшириш, балки лимфа тугунлари ёки бошқа аъзоларнинг биопсияси натижасида олинган тўқима намуналарини патогистологик ўрганишни ҳам талаб қилади. Бундан ташқари, иммуногистокимёвий ва молекуляр-генетик текширувларнинг патологик анатомия ва гематологияга интеграциялашуви ташхиснинг аниқлигини кескин оширди.

1жадвал

Статистик маълумотлар

Касаллик тури	Йиллик ҳолатлар	янги Ташхисда усулларнинг аҳамияти (%)	морфологик
Ўпка саратони	250,000 (жаҳонда)	95 (биопсия, цитология)	
Сут беи саратони	2,300,000 (жаҳонда)	90 (биопсия, иммуногистокимё)	
Ўткир миелоид лейкоз	20,000 (АҚШда)	100 (суяк илиги, периферик қон морфологияси)	
Темир танқислиги анемияси	Аҳолининг 25% (жаҳонда)	80 (қон суртмаси морфологияси)	
Лимфомалар	80,000 (АҚШда)	98 (лимфа тугуни биопсияси, иммуногистокимё)	

Изоҳ: "Ташхисда морфологик усулларнинг аҳамияти" ушбу касалликларни аниқ ташхислашда морфологик текширувларнинг ҳал қилувчи ўрнини кўрсатади.

Хулоса

Патологик анатомия ва гематология замонавий тиббиётда касалликларнинг нафақат клиник кўринишларини, балки уларнинг хужайравий ва тўқимавий даражадаги чуқур морфологик асосларини ўрганиш орқали аниқ ташхис қўйишда муҳим аҳамиятга эгадир. Бу фанларнинг биргаликда ривожланиши, замонавий молекуляр-генетик ва иммуногистокимёвий усуллар билан уйғунлашуви касалликларни эрта аниқлаш, даволаш самарадорлигини ошириш ва беморларнинг ҳаёт сифатини яхшилашда катта имкониятлар яратмоқда. Соғлиқни сақлаш тизимининг

узлуксиз ислоҳ қилиниши ва илмий-тадқиқот фаолиятини қўллаб-қувватлаш ушбу фундаментал тиббиёт йўналишларининг янада ривожланишига хизмат қилади.

Адабиётлар рўйхати

1. Юлдашев О.Ю. Патологик анатомия. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2007.
2. Маҳмудов А.М. ва бошқ. Гематология. – Тошкент: МедКнига, 2012.
3. Robbins S.L., Cotran R.S., Kumar V., et al. Robbins Basic Pathology. – 10th ed. – Elsevier, 2017.
4. Jaffe E.S., Harris N.L., Stein H., Campo E. WHO Classification of Tumours of Haematopoietic and Lymphoid Tissues. – 4th ed. – IARC, 2017.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 12 ноябрдаги "Соғлиқни сақлаш тизимининг бирламчи бўғинини кучайтириш ва ушбу соҳа ходимларининг меҳнат фаолиятини рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПФ-6110-сон Фармони.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 февралдаги "Тиббиёт ва фармацевтика таълими ҳамда илм-фани тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-5009-сон Қарори.